

Eugeniusz Janas

Sesja naukowa "400 lat miasta Zamościa"

Rocznik Lubelski 23-24, 216-221

1981-1982

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

więc o to, by podnieść poziom spełniania statutowych zadań Towarzystwa w służbie społecznej.

Dziękujemy członkom Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej, wszystkim, którzy z całą zyczliwością pomagali w prowadzeniu działalności Zarządu Oddziału, Komisji, Redakcji, wszystkim, którzy prowadzili odczyty i spotkania naukowe w okresie kadencji od 21 czerwca 1978 r. do dzisiejszego Walnego Zgromadzenia.

Zygmunt Mańkowski
Mieczysław Wieliczko

SESJA NAUKOWA „400 LAT MIASTA ZAMOŚCIA”

W dniach 12—13 czerwca 1980 r., dokładnie w 400 lat po potwierdzeniu aktu lokacyjnego Zamościa przez króla Stefana Batorego, odbyła się w Zamościu ogólnopolska sesja naukowa „400 lat miasta Zamościa”. Sesja stała się jednym z kulminacyjnych punktów programu obchodów jubileuszu miasta. Znaczenie i dorobek sesji daleko wybiegają poza zwykłe przy takich okazjach imprezy naukowe o charakterze regionalnym. Wynika to przede wszystkim z niepośledniej roli miasta w dziejach społeczeństwa i kultury polskiej. Spojrzenie na dzieje Zamościa w szerokim kontekście dziejów państwa i narodu uwidocznilo się podczas obrad sesji bardzo wyraźnie. Dwudniowe obrady, zamykające się imponującym bilansem 17 referatów i kilkudziesięcioma wystąpieniami w dyskusji, podsumowały badania nad przeszłością miasta, prowadzone dotąd głównie w lubelskim środowisku historycznym. W toku głębokiej i rzeczowej dyskusji wskazano również na problemy dotychczas niedostatecznie zbadane oraz postawiono nowe zagadnienia badawcze.

Sesję zorganizowała Polska Akademia Nauk przy współudziale Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej i Zamojskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Uczestniczyło w niej szerokie grono badaczy reprezentujących niemal wszystkie ośrodki historyczne w Polsce, a także liczna grupa miłośników miasta z Zamościa i regionu.

Otwarcia sesji dokonał I sekretarz KW PZPR w Zamościu, Ludwik Maźnicki. Następnie głos zabrał wiceprezes PAN, członek rzeczywisty Akademii, Andrzej Trautman. W trakcie pierwszego, plenarnego posiedzenia prowadzonego przez członka rzeczywistego PAN, Czesława Madajczyka, zebrani wysłuchali dwóch referatów. Doc. dr hab. Jerzy Kowalczyk (Warszawa) niezwykle wysoko ocenił działalność założyciela Zamościa w referacie *Rola Jana Zamoyskiego w dziejach kultury polskiej*. Autor szczegółowo omówił mecenat Zamoyskiego w poszczególnych dziedzinach kultury i sztuki. Zdaniem referenta w dziejach polskiego mecenatu renesansowego zajmuje Zamoyski miejsce szczególne, porównywalne tylko z rolą Zygmunta Starego. Kowalczyk, widząc względy polityczne i propagandowe warunkujące działalność kanclerza na polu kultury artystycznej, podkreślił jednak szczególnie, iż była ona wynikiem głębokich wewnętrznych upodobań, gustów i potrzeb założyciela Zamościa podbudowanych świetnym wykształceniem i znajomością sztuki. Był więc Zamoyski nie tylko wybitnym mecenasem, ale również człowiekiem wielce utalentowanym. Drugi referat, *Zamość na mapie najnowszych dziejów Polski*, przedstawił doc. dr hab. Zygmunt Mańkowski (Lublin). Dzieje te, zdaniem autora, rozpoczynają się od roku 1867 (kasata twierdzy). Miasto straciło w tym okresie funkcję ośrodka o ogólnopolskim znaczeniu, pozostało jednak ważnym centrum ponadregionalnym,

stolicą zróżnicowanego społecznie i ekonomicznie regionu. Referat dotyczył głównie dziejów społeczno-politycznych miasta i regionu. Autor szerzej omówił epizody ważne nie tylko w skali regionalnej (miasto w rewolucji 1905—1907 r., powstanie zamojskie 1918 r., wystąpienia w roku 1936, walka i martyrologia Zamojszczyzny w okresie okupacji, początki władzy ludowej).

W dyskusji nad tymi dwoma referatami zwrócono uwagę na rolę studiów zagranicznych w ukształtowaniu duchowej sylwetki Jana Zamoyskiego, podkreślono potrzebę lepszego poznania działalności przyszłego kanclerza w kancelarii królewskiej, zasygnalizowano bliskie związki łączące Zamość z Krakowem (obszerna wypowiedź prof. dr. Henryka Barycza). Podniesiono również rolę założyciela miasta i zamojskiego centrum kulturalnego w umocnieniu języka polskiego na wschodnich obszarach Rzeczypospolitej (prof. dr Stanisław Urbańczyk). Dr Jerzy Reder szeroko omówił stołeczne funkcje Zamościa w XIX wieku. Doc. Kowalczyk zgłosił postulat kontynuacji ważnego wydawnictwa źródłowego *Archiwum Jana Zamoyskiego* (następnie prof. dr Marian Wojciechowski zaproponował, by edycją wydawnictwa zajęło się Zamojskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk przy merytorycznym wsparciu PAN). Warto również wspomnieć o ważnym i symbolicznym wydarzeniu. Jan Zamoyski — reprezentant rodziny Zamoyskich — przekazał na ręce władz miejskich wspaniały dar w postaci berła rektorskiego Akademii Zamojskiej, przechowywanego od kilkuset lat w zbiorach rodziny.

Popołudniowe obrady 12 czerwca przebiegały w dwóch sekcjach: historii politycznej i społeczno-gospodarczej oraz historii kultury i sztuki. Obradom sekcji historii politycznej i społeczno-gospodarczej przewodniczył prof. dr Józef Miąso (Warszawa). Przedstawiono trzy referaty. Pierwszy pt. *Kanclerz Jan Zamoyski — założyciel Zamościa* zaprezentował dr Adam Witusik (Lublin). Autor, śledząc kolejne etapy oszałamiającej kariery kanclerza, dał wyważoną, wysoką, choć daleką od apologii, ocenę Zamoyskiego — męża stanu, polityka i wodza, przywódcy mas szlacheckich. Referent zajął się również próbą rekonstrukcji koncepcji politycznych Zamoyskiego. Następnie pokazał Witusik historię powstania ogromnej fortuny kanclerza, szerzej omawiając założenie miasta i ordynacji. Zwrócił także uwagę na inne lokacje miejskie Zamoyskiego, głównie na Ukrainie.

Dr Ryszard Szczygieł (Lublin) w referacie *Zamość w czasach staropolskich* dał po raz pierwszy w historiografii w sposób tak pełny zarys całokształtu dziejów ekonomiczno-społecznych miasta. Wyróżnił trzy okresy rozwoju Zamościa. Okres 1579—1648 — lata budowy i organizacji miasta, a zarazem okres pomyślnego rozwoju gospodarczego, głównie handlu (drugi po Lwowie ośrodek handlu ze światem muzułmańskim). Lata 1648—1720, kiedy nastąpiła stagnacja i zubożenie miasta nękanego ponadto przez klęski żywiołowe. Wreszcie lata 1720—1772, gdy miasto straciło szersze znaczenie, stając się przede wszystkim ośrodkiem ordynacji. Referent podkreślił rolę Zamościa w formowaniu się rynku lokalnego, omówił rozwój i organizację rzemiosła, konflikty społeczne i problemy narodowościowe miasta oraz szerzej ustrój władz miejskich, stwierdzając jego specyficzną strukturę.

Z kolei prof. dr Ryszard Orłowski (Lublin) wygłosił referat nt. *Działalność Andrzeja Zamoyskiego na polu kodyfikacji*. Na tle sytuacji politycznej drugiej połowy XVIII w. przedstawił dzieje powstania i obalenia *Zbioru Praw Andrzeja Zamoyskiego*. Dokonał również analizy głównych, przede wszystkim zaś społecznych postanowień kodeksu.

Obrady sekcji historii kultury i sztuki, prowadzone przez prof. dr. Jareme Maciszewskiego (Warszawa), zapoczątkował referat prof. dr. Janusza Tazbira (Warszawa) pt. *Legenda Jana Zamoyskiego*. Autor zebrał szereg opinii i ocen Zamoyskiego zawartych w literaturze, publicystyce, także historiografii, od czasów współczesnych

kanclerzowi po dzień dzisiejszy, koncentrując się jednak przede wszystkim na okresie do końca zaborów. Legenda kanclerza, powstająca m. in. w wyniku autoreklamy już w czasach Zamoyskiego, rozwinęła się potem wspaniale. Najczęściej chwalono Zamoyskiego, ale jak wykazał Tazbir nie brakowało również opinii potępiających jego działalność. Referent dokonał głębokiej analizy źródeł i mechanizmów powstawania legendy — każda epoka formowała własny wizerunek Zamoyskiego, wynikający z aktualnych potrzeb. W XVII w. był więc Zamoyski przede wszystkim obrońcą wolności szlacheckich; ludzie Oświecenia widzieli w nim symbol świętości państwa; w czasach zaborów uważano kanclerza za obrońcę suwerenności państwa i narodu. Referat, choć autor na ogół unikał konfrontacji legendy z rzeczywistością działalnością Zamoyskiego, wywołał żywą polemikę wokół oceny kanclerza.

Kolejny referat, *Zamość idealne miasto Renesansu*, przedstawił prof. dr Wojciech Kalinowski (Warszawa). Autor podjął próbę rekonstrukcji pierwotnych planów miasta. Stwierdził, iż pierwotna koncepcja urbanistyczna rozwijała się stopniowo. Pierwszy, stosunkowo ubogi program z czasem wzbogacaono. Zdaniem autora wielki wpływ na ostateczny kształt miasta wywarł nie tyle Bernardo Morando, co sam Jan Zamoyski. W konsekwencji powstało miasto będące wynikiem połączenia włoskich teorii urbanistycznych z warunkami i potrzebami miejscowymi — idealne miasto polskiego Renesansu.

Obrady sekcji zakończył referat dr. Adama Andrzeja Witusika (Lublin) pt. *Zamojskie Ateny*. Autor scharakteryzował zamojskie środowisko kulturalne w szczytowym okresie jego rozwoju na przełomie XVI i XVII w. Omawiając atmosferę umysłową Zamościa, autor zajął się czołową instytucją życia kulturalnego miasta, założoną w 1595 r. Akademią Zamojską. Witusik obszernie przedstawił program nauczania Akademii, podkreślając jego użyteczny charakter, omówił sylwetki umysłowe, wykształcenie i dorobek pisarski kadry profesorskiej. Zdaniem referenta Akademia do połowy XVII w. pozostawała znaczącym ośrodkiem życia naukowego, kształcąc w tym czasie około 4,5 tys. uczniów, głównie ze wschodnich województw Rzeczypospolitej oraz studentów zagranicznych z Węgier i Śląska.

13 czerwca kontynuowano obrady w sekcjach. Obradom sekcji historii politycznej i społeczno-gospodarczej przewodniczył prof. dr Kazimierz Myśliński (Lublin). Posiedzenie rozpoczęło od referatu prof. dr. Władysława Ćwika (Lublin) *Zamość pod zaborami*. Autor przedstawił społeczno-polityczne dzieje Zamościa od początków okupacji austriackiej w 1772 r. do likwidacji twierdzy w 1866 r. Omówiono strukturę społeczną miasta, rozwój demograficzny, ruch budowlany, szkolnictwo. Zamość zapisał się w dziejach tego okresu głównie jako twierdza i więzienie. Szeroki program modernizacji fortecy, realizowany w tych latach, utrudniał jednak znacznie rozwój ekonomiczny Zamościa i doprowadził do stagnacji widocznej szczególnie po roku 1831.

Doc. dr hab. Wiesław Śladkowski (Lublin) podjął temat *Zamość pod znakiem Marsa*. Referent zajął się analizą funkcji militarnych miasta i twierdzy w okresie XVII—XIX w. Omówił kolejne epizody wojenne w dziejach miasta od oblężeń twierdzy w 1648 i 1656 r. poczynając, poprzez wydarzenia wojny północnej na początku XVIII w., aż po opanowanie fortecy przez wojska Księstwa Warszawskiego w 1809 r. i chwalebny obronę miasta w roku 1813. Następnie omówił przebudowę i funkcje twierdzy w latach dwudziestych XIX w. Referat zakończyła prezentacja roli twierdzy zamojskiej w powstaniu listopadowym.

Z kolei doc. dr hab. Albin Koprucki (Lublin) przedstawił referat *Tradycje rewolucyjne Zamościa*. Na szerokim tle regionalnej struktury społeczno-gospodarczej autor omówił działalność ugrupowań politycznych w mieście i regionie od końca

XIX w. do 1939 r. Blżej przedstawił przebieg rewolucji 1905 r. na tym terenie, zwracając uwagę na działalność partii robotniczych oraz wystąpienia o charakterze społecznym i patriotycznym. Wiele miejsca zajął opis wydarzeń 1918 r., z podkreśleniem społecznie radykalnego charakteru powstania zamojskiego. Referent omówił również działalność ruchu robotniczego i ludowego w dwudziestoleciu międzywojennym (obszerniej wystąpienia chłopskie w 1936 r.).

Sekcja historii kultury i sztuki obradowała pod przewodnictwem prof. dr. Marii Boguckiej (Warszawa). Posiedzenie rozpoczęło od wysłuchania referatu doc. dr Pauliny Buchwald-Pelcowej (Warszawa) pt. *Drukarnia Akademii Zamojskiej*. Omawiając prawie dwustuletnie dzieje zamojskiej drukarni (1593—1784) autorka zajęła się przede wszystkim jej początkami. Już w latach siedemdziesiątych XVI w. z inicjatywy Jana Zamojskiego działała tzw. drukarnia latająca. Odmiana owej latającej drukarni działała następnie w Zamościu, zdaniem referentki, powiązana wyraźnie z krakowską oficyną Mikołaja Szarffenbergera (może filia?). Jak wykazała Pelcowa, zamojska oficyna powiązana z drukarstwem romańskim osiągnęła wysoki poziom edytorski, dbano również o rozpowszechnianie druków akademickich poza granicami kraju. Drukarnia wydawała w pierwszym okresie głównie podręczniki i panegiryki (wydano w tym czasie szereg znaczących dzieł naukowych zamojskiej profesury). W drugiej połowie XVII w. drukarnia podupadła, publikując przede wszystkim panegiryki i kalendarze.

Następnie prof. dr Janusz Pelc (Warszawa) przedstawił obszerny referat *Jan Zamojski i poeci z nim związani*. Referent wskazał, iż Zamojski, zamykający znakomity poczet mecenasów renesansowych, był przede wszystkim protektorem nauki i sztuk plastycznych, w mniejszym zaś stopniu literatury i poezji. Jednak kanclerz, związany od początku swej kariery ze środowiskiem intelektualnym polskim i zagranicznym, świetnie znający idee i problemy nurtujące to środowisko, w swej polityce kulturalnej docenił znaczenie poezji i potrafił związać ze sobą najwybitniejsze indywidualności tego czasu — Kochanowskiego, Szymonowica, Klonowica. Referent szeroko omówił związki Jana Kochanowskiego z Zamojskim, podkreślając, że największy poeta polskiego renesansu pozostał twórcą w znacznym stopniu niezależnym od możnego protektora. Znacznie bliżej związał się z Zamojskim Szymon Szymonowicz, stając się na wiele lat organizatorem działalności kulturalnej kanclerza.

Obrady sekcji zakończył referat mgr. Kazimierza Kowalczyka (Zamość) pt. *Życie kulturalne Zamościa w latach II Rzeczypospolitej*. Autor w interesujący sposób przedstawił społeczne podstawy rozwoju życia kulturalnego wynikające z dziedzictwa zaborów. Na początku „drugiej niepodległości” analfabeci stanowili 49 proc. ludności Zamościa, a inteligencja jedynie 5 proc. Było to więc nieliczne i słabe środowisko kulturalne. Okres międzywojenny przyniósł jednak znaczne ożywienie życia kulturalnego. Autor wskazał na poważny rozwój szkolnictwa i związany z tym napływ inteligencji. Poprzez rozmaite odczyty i kursy bardzo żywą działalność prowadziły liczne stowarzyszenia kulturalne, niezły poziom osiągnęło życie muzyczne (Włościańska Orkiestra Namysłowskiego). Z czasem podjęto prace badawcze nad przeszłością i terażniejszością Zamościa i regionu — stopniowo miasto stało się poważnym ośrodkiem badań regionalnych. Żywą działalność wydawniczą prowadziła księgarnia braci Pomarańskich. Powstała biblioteka i muzeum regionalne. Rozwinęła się prasa regionalna („Tekka Zamojska”).

W trakcie dyskusji toczącej się w sekcji historii politycznej i społeczno-gospodarczej podkreślono m. in. potrzebę kontynuacji badań nad kodeksem Andrzeja Zamojskiego, jak również konieczność nowego, głębszego osadzenia *Zbioru Praw* w ówczesnej sytuacji politycznej (doc. dr hab. J. Staszewski), dyskutowano nad

oceną działalności politycznej i gospodarczej Jana Zamoyskiego, zwrócono uwagę, iż nastąpiła pewna idealizacja postaci kanclerza, wywołana oceną jego dzieła najwybitniejszego — samego Zamościa (doc. dr hab. H. Wisner). Kilku dyskutantów podjęło problem określenia czynników rodzących nastroje rewolucyjne na Zamojszczyźnie przełomu XIX i XX w., podkreślono przy tym konieczność odnoszenia tego procesu porównawczo do innych terenów Polski (prof. dr Cz. Madajczyk, prof. dr J. Miąso, prof. dr K. Myśliński, dr J. Reder). Stwierdzono wreszcie, że dzieje Zamościa nie są jeszcze w pełni zbadane, dotyczy to zwłaszcza historii miasta od drugiej połowy XIX w. Dalsze badania powinny również przynieść, niewątpliwie potrzebne, nowoczesne biografie Jana i Andrzeja Zamoyskich (prof. dr K. Myśliński).

W sekcji historii kultury i sztuki niesłychanie żywa i gorąca dyskusja rozgorzała przede wszystkim wokół referatu prof. Janusza Tazbira. Dotyczyła ona jednak nie tyle legendy Jana Zamoyskiego, co oceny działalności kanclerza. Część polemistów, uznając referat Tazbira za próbę podważenia legendy kanclerza, wskazywała na pozytywne aspekty jego działań, widząc w Zamoyskim przede wszystkim gorącego rzeczownika interesu publicznego i polskiej racji stanu oraz człowieka niezwykle zasłużonego dla rozwoju kultury narodowej (doc. dr hab. J. Kowalczyk, prof. dr H. Barycz, mgr Z. Drankowski). Inni dyskutanci podkreślili, iż ocena Zamoyskiego powinna być formułowana na podstawie kryteriów ocen i pojęć właściwych dla czasów kanclerza, a nie przy użyciu pojęć współczesnych. Tylko ocena Zamoyskiego na tle jego epoki może mieć walory oceny naukowej. Wskazano, że był Zamoyski w pełni człowiekiem swojego czasu, w jego osobowości ścierały się tak pozytywne, jak i negatywne cechy ówczesnej elity (prof. dr M. Bogucka, prof. dr W. Czaplinski, doc. dr hab. S. Grzybowski, prof. dr A. Kersten). Ponadto w dyskusji mówiono o działalności drukarni „latającej” (mgr Z. Spaczyński), wskazano na poziom druków zamojskich nie odbiegający od czołowych osiągnięć polskiej sztuki typograficznej, podkreślono również ich doskonałość językową (mgr W. Bryłowa), podniesiono znaczenie ośrodka zamojskiego dla kształtowania się języka literackiego (doc. dr hab. H. Wiśniewska). Prof. dr J. Pelc zgłosił postulat opracowania bibliografii druków zamojskich.

Końcowe plenarne posiedzenie sesji prowadziła członek korespondent PAN Antonina Kłoskowska (Łódź). Wygłoszono kolejne trzy referaty. Prof. dr Czesław Madajczyk (Warszawa) przedstawił referat *Zamość i Zamojszczyzna — nazistowska realizacja doktryny panowania rasowego*. Autor szeroko omówił narodziny i rozwój hitlerowskich koncepcji kolonizacyjnych, które wynikały z generalnych planów przebudowy Europy na podstawach rasowych. Wysiedlenia i akcja osadnicza na Zamojszczyźnie miały stać się, zdaniem autora, swoistym laboratorium niemieckiej polityki ludnościowej, pewnym rozwiązaniem modelowym. Wybór tego właśnie obszaru wynikał z dobrych warunków glebowych, położenia na szlakach komunikacyjnych oraz rzekomej obecności tutaj potomków osadników niemieckich. Autor przedstawił następnie przebieg hitlerowskiej akcji, podkreślając rolę ruchu oporu w powstrzymaniu akcji osiedleńczej.

Następnie wiceminister kultury i sztuki, prof. dr Wiktor Zin (Kraków) zaprezentował referat *Rewaloryzacja i ochrona zabytków Zamościa*. Referent przedstawił skomplikowane problemy związane z prowadzoną rewaloryzacją miasta. W trakcie swoich dziejów miasto przechodziło liczne zmiany (niektóre stwierdzono dopiero obecnie) — tak więc obecny wygląd Zamościa daleko odbiega od miasta budowanego przez Zamoyskiego i Moranda. Znacznym wpływem na obecny kształt i nastrój miasta wywarła druga połowa XIX w. W prowadzonym bez zbytniego pośpiechu i po głębokich badaniach procesie rewaloryzacji trzeba uwzględnić proces ewolucji miasta,

tak by możliwie wiernie odtworzyć pierwotny jego wygląd, nie tracąc przy tym wartości chronologicznie późniejszych.

W ostatnim referacie, *Zamość w Polsce Ludowej. Rozwój i perspektywy*, wojewoda zamojski, dr Stanisław Juraszek przedstawił na tle przemian regionu rozwój społeczny i ekonomiczny miasta po II wojnie światowej, szczególnie zaś w latach 1975—1980, kiedy to Zamość przeżywa burzliwy rozwój związany z wojewódzką funkcją. Wiele miejsca poświęcił autor prezentacji urbanistycznych koncepcji rozwoju Zamościa w najbliższych latach.

Z kolei prof. dr Józef Miąso i prof. dr Maria Bogucka przedstawili sprawozdania z prac sekcji problemowych, zaś prof. dr Marian Wojciechowski podsumował posiedzenia plenarne, zapowiadając równocześnie publikację materiałów sesji w *Ossolineum* w roku 1981. Zamknięcia obrad dokonał I sekretarz KW PZPR, Ludwik Maźnicki.

Należy podkreślić dobrą organizację sesji, w czym wielka zasługa zamojskich gospodarzy, szczególnie Zamojskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Z okazji sesji przygotowano kilka wydawnictw okolicznościowych i imprez towarzyszących, m. in. urządzoną staraniem Muzeum Okręgowego i Wojewódzkiego Archiwum Państwowego wystawę *Cztery wieki Zamościa w dokumencie*.

Eugeniusz Janas

BADANIA ZAGRANICZNE ZAKŁADU ARCHEOLOGII UMCS W LATACH 1978—1979

Od wielu lat pracownicy Zakładu Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej biorą udział w badaniach zagranicznych ośrodków archeologicznych. W ostatnich latach nawiązano nowe, interesujące kontakty, będące wyrazem uznania dla programu badawczego, metod oraz rezultatów badań, prowadzonych przez lubelskich archeologów.

W sezonach 1978 i 1979 na zaproszenie Uniwersytetu w Edynburgu archeologowie z UMCS brali udział w wykopaliskach w Hambledon Hill w Wielkiej Brytanii (hrabstwo Dorset). W 1978 r. wyjazd o charakterze rekonesansowym miał na celu ustalenie możliwości współpracy między archeologami brytyjskimi i polskimi. Na czele grupy pracowników naukowych i studentów stanął kierownik Zakładu Archeologii UMCS doc. dr J. Gurba.

Badania w Hambledon Hill prowadzone pod kierunkiem R. Mercera z Uniwersytetu w Edynburgu są jednymi z najbardziej systematycznych i kompleksowych akcji wykopaliskowych na stanowiskach neolitycznych Wielkiej Brytanii. Hambledon Hill stanowi zespół stanowisk, w skład którego wchodzi: osada obronna z systemem potrójnych wałów i rowów (Stapleton Enclosure), grobowiec megalityczny, otoczone rowami i wałami miejsce kultowe (Causewayed Enclosure) oraz skomplikowany system umocnień rozmieszczony na stokach wzgórza Hambledon Hill. Kompleks datowany jest na epokę neolitu (około 3400 BC według kalibrowanych dat C¹⁴; użytkowany był także w epoce brązu i żelaza — najmłodszymi obiektami są groby saksońskie.

Pracownicy i studenci Zakładu Archeologii UMCS brali udział w badaniach Stapleton Enclosure, unikalnej osady brytyjskiego rozwiniętego neolitu. Stosowana